

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА
НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЙ ЛІНИ КОСТЕНКО**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська мова і
література», ОПП «Українська мова і
література та західноєвропейська мова»
Дарини КИРИЙЧУК

Науковий керівник:
к.філол.н., доцент кафедри української
мови та прикладної лінгвістики
Сергій РІЗНИК

«Допущено до захисту»
Протокол № 11 засідання кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
ННІФ від 01.06.2023
Завідувач кафедри _____ **Сергій РІЗНИК**

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ВЖИВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	5
1.1. Поняття «емоційність», «емотивність» та «експресивність».....	5
1.2. Експресивність як мовна та мовленнєва категорія.....	8
1.3. Емоційно-експресивна лексика в українській мові.....	11
1.4. Емоційно-експресивна лексика як оцінна.....	13
РОЗДІЛ 2 ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА У ПОЕЗІЯХ ЛІНИ КОСТЕНКО	17
2.1. Аналіз емоційно-експресивної лексики у творчості Ліни Костенко за позитивністю/негативністю	17
2.2. Аналіз емоційно-експресивної лексики у творчості Ліни Костенко за базовими емоціями.....	23
ВИСНОВОК.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Ліна Костенко – наша сучасниця. Для багатьох українців вона та її позиція є беззаперечними та безкомпромісними. Вона завжди чесно висловлювала свої думки і не соромилася бути відвертою. Можливо, тому її поезія завжди звертається ніби одночасно до всіх, незалежно від статі, віку чи смаку.

Поезія Ліни Костенко надзвичайно багатогранна та наповнена багатьма сенсами. Її називають взірцем романтики, ніжності, сарказму та духовності.

Її поезія – про жінку, любов, красу навколишнього світу та власне України. Це її словесна зброя, яка надихає і окриляє.

У творчому доробку поетеси чимало віршів про природу, яка зображена надзвичайно детально. У віршах Ліни Костенко природа – це щось ніжне та чарівне.

Не менш проникливо авторка описує і нашу Батьківщину. В усій красі в поезії відображена велич України. Ліна Костенко переконує нас, що слова «незалежність» і «свобода» існують в мові не просто так.

Не меншої уваги заслуговує й інтимна лірика поетеси. Її вірші про кохання, про почуття – це те, що здатне наповнити людину романтикою.

Актуальність роботи. Актуальність даної роботи полягає у тому, що дослідження емоційно-експресивної лексики у творчості Ліни Костенко може становити інтерес для мовознавців та літературознавців тому, що є однією зі сторін висвітлення власне ідіостилю письменника, а також

Метою курсової роботи є дослідження та аналіз емоційно-експресивної лексики у творчості Ліни Костенко.

Для реалізації поставленої мети ставляться такі **завдання**:

- 1) дослідити значення поняття «емоційно-експресивна лексика» та охарактеризувати його;
- 2) простежити різні трактування мовознавців щодо характеристик емоційно-експресивної лексики;
- 3) здійснити аналіз емоційно-експресивної лексики, яку вживає Ліна Костенко.

Об'єктом для вивчення стала лексика в поезії Ліни Костенко.

Предмет дослідження - лексика творів Ліни Костенко.

Методи дослідження. При дослідженні звертань у творчому доробку Ліни Костенко основними були такі методи: семантичний, описовий, узагальнюючий.

Структура курсової роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 45 сторінок.

РОЗДІЛ І ВЖИВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1.1. Поняття «емоційність», «емотивність» та «експресивність».

Варто почати з того, що поняття «емоційність», «емотивність» та «експресивність» загальноприйняті поняття, які слід розглядати на перехресті багатьох дисциплін.

В першу чергу, почнемо із загальних пояснень даних понять. «Емоційність», «емотивність» та «експресивність» пов'язані з виявленням і вираженням емоцій людиною, але мають деякі відмінності в своєму значенні.

Емоційність. Емоційність відноситься до загального рівня інтенсивності емоційної реакції людини. Це відображається у ступені виявлення емоцій, сили переживання та реакції на зовнішні подразники або внутрішні стани. Людина з високою емоційністю може бути схильною до сильних емоційних реакцій і виявляти їх швидко та інтенсивно. Наприклад, людина з високою емоційністю може сильно реагувати на фільми, музику або події, і її емоційна реакція може бути помітно вираженою.

Емотивність. Емотивність описує здатність людини виражати свої емоції. Це включає в себе здатність виявляти свої емоції через мову, жести, міміку обличчя та інші невербальні засоби. Людина з високою емотивністю може бути виразною у вираженні своїх емоцій, вона легко демонструє свої почуття та стану.

Експресивність. Експресивність відноситься до здатності людини передавати свої емоції іншим людям або через творчу діяльність, таку як мистецтво або музика. Це включає в себе здатність виразно передавати емоційний зміст іншим людям через мову, жести, обличчя, тіло, голос, музичні композиції тощо. Людина

з високою експресивністю може вміло та ефективно виразити свої емоції, а також впливати на емоційний стан та сприйняття інших людей.

Отже, в узагальненому понятті емоційність описує загальний рівень інтенсивності емоційних реакцій, емотивність - здатність виражати свої емоції, а експресивність - здатність передавати емоції іншим людям.

Тепер же розглянемо ці поняття в лінгвістиці. Варто почати з того, що наприкінці ХХ століття російський вчений В. І. Шаховський серед напрямів лінгвістики виокремив та описав емоційну лінгвістику (лінгвістична теорія емоцій). Він частково описав її проблематику та підхід до даної дисципліни. Моделюючи процеси уявлення емоцій у мові, Шаховський пропонує вважати, що емотивність як лінгвістична категорія є іманентною властивістю мови виражати психологічні (емоційні) стани та переживання людини. Вона реалізується в особливих одиницях мови та мови, які дослідник називає емотивами.

Пізніше до розробки даної теорії приєдналися й інші вчені-лінгвісти – Т. Космеда, Л. Малецький, М. Сарновський, В. Жура, Л. Покровська та інші.

Тепер розглянемо поняття «емоційність», «емотивність» та «експресивність» з точки зору лінгвістики.

Емоційність. Емоційність відноситься до вираження емоцій через мову. Вона описує наявність інтонаційних, лексичних та синтаксичних засобів, що передають емоційні стани мовця. Наприклад, використання емоційно забарвлених слів, експресивних фраз, змінений темп мовлення та інші засоби можуть вказувати на високий рівень емоційності.

Емотивність. Емотивність описує властивості мовного виразу, які здатні викликати емоційну реакцію у слухачів. Це можуть бути виразність, напруженість, експресивність, вживання загальноновживаних емоційних фраз та інші мовні прийоми, спрямовані на передачу інтенсивності та вираження емоцій.

Експресивність. Експресивність описує здатність мови виражати емоції та ставлення мовця. Це може включати вживання метафор, інтонаційних змін, жестів та інших невербальних засобів для передачі емоційних нюансів. Експресивність мови може бути вираженою в тексті, мовленні або будь-якому іншому мовному виразі.

Загалом, емоційність, емотивність та експресивність у лінгвістиці відносяться до вивчення емоційних аспектів мови та їх вираження в мовленні, але кожне поняття має свої відмінності і акцентує увагу на різних аспектах емоційного виразу.

Таким чином, розглянемо базові емоції людини, які є універсальними для різних традицій та культур, та наведемо приклади лексем, які базово можна використати для їхнього опису в українській мові.

Для дослідження використаємо класифікацію Керролла Ізарда, який виділив десять основних емоцій: страх, гнів, сором, презирство, огиду, провина, страждання (сум), інтерес, здивування та радість — емоції, які не можна звести до більш базових емоцій, але які можна об'єднати, щоб викликати інші емоції.

- Радість: позитивний емоційний стан, який виникає при задоволенні, щасті, веселоощах або успіхах (*радіти, радувати, щастя*).
- Страждання (сум): негативний емоційний стан, пов'язаний зі втратою, розчаруванням, сумом або незадоволеністю (*сумувати, печаль*).
- Страх: виникає в ситуаціях загрози, небезпеки або невизначеності. Супроводжується підвищеною активацією тіла, готовністю до дії або уникнення небезпеки (*боятися, хвилюватися, неспокій*).
- Гнів: виражається при почутті образи, незадоволеності, ворожості або несправедності. Супроводжується активним прагненням до змін або захисту (*злість, обурення, гнівити*).

- Здивування: виникає при зустрічі з новими, неочікуваними подіями або враженнями. Супроводжується станом захоплення, здивування або зацікавлення (*здивуватися, дивовижся*).
- Сором: почуття сильного збентеження, зніяковіння через свою погану поведінку, недостойні дії, вчинки (*соромитися, стид*).
- Огида: емоційний стан, пов'язаний з моральними аспектами, відчуттям образи або відхилень від моральних норм (*огида, неприязнь*).
- Презирство: почуття повної зневаги, крайньої неповаги до кого-, чого-небудь (*зневажати, неповага*).
- Інтерес: увага до кого-, чого-небудь, зацікавлення кимось, чимось (*захопливість, цікавість*).
- Провина: негативний вчинок або злочин; причетність до них або до чогось неприємного, що сталося (*винуватий, проступок*).

Важливо зазначити, що базові емоції можуть комбінуватись та виражатись у різних відтінках, в залежності від контексту та індивідуальних особливостей людини. Деякі дослідники вважають, що існує більш широкий спектр емоцій, який включає похідні від базових емоцій.

1.2. Експресивність як мовна та мовленнєва категорія.

Поняття експресивності здавна розглядалось вченими як невід'ємна частина мови та мовлення. Зокрема, Ш. Баллі є основоположником сучасних концепцій експресивності мовлення. В своїх дослідженнях він акцентує увагу на стилістичних аспектах цього поняття. Його дослідження зосереджуються на виборі мовних засобів, які задовольняють соціально-рольові або емоційно-забарвлені потреби мовця, що є центральними для стилістики. Таким чином, експресивність мовлення вивчається з урахуванням того, яким чином мовні

засоби використовуються для вираження емоційних та соціальних аспектів мовця.

За "Термінологічною енциклопедією", експресивність (вираження) - це характеристика слів, яка показує їхню інтенсивність значення за шкалою зменшення та збільшення різних денотативних і конотативних ознак, таких як логічний зміст, оцінки та емотивність. Експресивність переважно пов'язана з різними видами оцінок та емоцій суб'єкта мовлення і використовується як засіб підсилення виразності тексту. Відомий український мовознавець В. А. Чабаненко визначає експресивність як посилену виразність, яка має соціальне і психологічне пояснення і є властивістю мовного знака (мовленнєвого елемента), яка привертає увагу, активізує мислення та викликає почуттєву напругу у слухача (читача). За його думкою, будь-який знак може бути виразним, тому експресивність слід розуміти як посилену виразність. Учений пояснює поняття "експресії" як інтенсифікацію (збільшення, підсилення) виразності.

У лінгвістиці експресивність варто розглядати як мовну та мовленнєву категорії.

Мовна експресивність. Мовна експресивність пов'язана зі стилістичними та семантичними особливостями мови, які виражають почуття, емоції та ставлення мовця. Вона описує використання емоційно забарвлених слів, інтонаційних засобів, експресивних фраз, метафор та інших мовних прийомів для передачі інтенсивності та виразності. Мовна експресивність може бути притаманна певним мовним засобам, жанрам чи стилістичним шаром мови.

Мовна експресивність використовується для передачі емоційних станів, акцентування важливих моментів, засвідчення суб'єктивного ставлення мовця до висловлюваного. Вона дозволяє виразити емоційні нюанси, підкреслити сильні почуття або підвищити вплив на аудиторію.

Мовна експресивність може проявлятися у виборі лексики, вживанні емоційних слів, використанні фразеологізмів, ритмі та звуковому оформленні мовлення. Вона є одним з ключових елементів, що визначають стиль мови та сприяють передачі виразності, емоційності та індивідуальності мовця.

Мовленнєва експресивність. Мовленнєва експресивність стосується способу вираження емоцій та ставлень через акт мовлення. Вона включає в себе невербальні елементи, такі як жести, міміка, інтонація, темп мовлення та інші невербальні засоби, що доповнюють мовну експресивність. Мовленнєва експресивність може виражатися в способі вимови, ритмі та інтонації мовлення, а також у загальному стилі та манері спілкування.

Жести та міміка можуть підкреслювати та підсилювати емоційний зміст висловлювання. Інтонація та темп мовлення можуть вказувати на емоційний стан мовця, підкреслювати важливість певних ідей або передавати інтенсивність спілкування.

Мовленнєва експресивність використовується для того, щоб виразити емоції, наміри та ставлення мовця в певному контексті. Вона може створювати атмосферу спілкування, підсилювати вплив на аудиторію та забезпечувати більш глибоке розуміння мовленнєвого акту.

Мовленнєва експресивність відіграє важливу роль у комунікації, допомагаючи передати не лише слова, а й емоційний зміст та інтенції мовця. Вона збагачує мовлення, додаючи йому більшу емоційну насиченість та ефективність.

Як мовна та мовленнєва категорія, експресивність відображає здатність мови та мовлення виражати емоційний вимір, ставлення та інтенсивність спілкування. Вона допомагає збагачувати мовлення і робить його більш виразним та емоційно насиченим.

Експресивність висловлювання може створюватися за рахунок:

- неологізмів (у художніх та публіцистичних текстах – ще й авторські);
- звукових, лексичних та синтаксичних повторів;
- мовної гри;
- графічних прийомів;
- синтаксису;
- введення нелітературних та іншомовних елементів мовлення.

1.3. Емоційно-експресивна лексика в українській мові.

Експресивно-емоційне забарвлення слова визначається контекстом, у якому воно вживається. Сучасна українська мова містить багато слів, що виражають певні почуття та містять емоційний елемент у своєму лексичному значенні. У художній літературі емоційно-експресивна лексика набуває додаткових відтінків, відсутніх у цих словах за межами художнього твору. Це пояснюється образним спрямуванням слів у художньому тексті. Добір лексем, їх поєднання, загальна тональність викладу, використання образних засобів та авторська манера оповіді — все це впливає на якість емоційно-експресивного забарвлення слова.

Емоційно-експресивна лексика використовується для **передачі** емоційних станів та ставлень мовця. Вона складається **з** слів та виразів, які мають високий емоційний потенціал і здатні викликати різні почуття у слухачів або читачів.

Ця лексика може включати слова, що виражають радість, сум, злість, захоплення, страх, здивування, обурення та інші емоційні стани. Вона

використовується для підсилення емоційного виразу, створення настрою, передачі особистих почуттів або емоційних реакцій.

Емоційно-експресивна лексика може включати інтенсивні або живописні слова, метафори, порівняння та епітети, які підкреслюють інтенсивність емоційного висловлювання. Вона може також використовувати спеціальні слова або сленгові вирази, що мають сильне емоційне забарвлення.

Емоційно-експресивна лексика часто використовується в поезії, літературі, драматургії, публічних виступах та інших сферах, де передача емоцій та вражень є важливою. Вона допомагає створити живішу та барвистішу картину мовлення, захопити увагу аудиторії та підсилити вплив висловлювання.

Лінгвісти виділяють два типи емоційно-забарвлених слів, що функціонують у сучасній українській мові. Перший тип - це емоційні лексеми, які одночасно виражають поняття і емоції. В. А. Чабаненко поділяє їх на дві категорії: 1) слова, що називають певні емоції та переживання; 2) слова, в яких міститься емоційно-оцінний компонент. Слова першої категорії можуть виявляти свою виразність по-різному в різних контекстах. У наукових (філософських, психологічних) текстах вони використовуються як стилістично нейтральні елементи, а в художніх творах та в розмовно-побутовому мовленні набувають суб'єктивних відтінків або емоційності.

Крім того, у словнику української мови можна знайти емоційно-експресивну лексику, яка, за словами академіка Л. Булаховського, представляє особливу групу слів. Сучасна українська літературна мова має багатий арсенал мовних засобів, які дозволяють виразити різні відтінки людських емоцій, такі як зворушення, радість, захоплення, або навпаки, зневага, обурення, гнів.

Оскільки експресивність може бути притаманна будь-якому рівню мови, логічним є класифікувати експресивні засоби відповідно до рівнів мовної

структури. Це передбачає виділення таких видів експресивних засобів, як фонетичні, лексико-семантичні, фразеологічні, словотвірні, морфологічні та синтаксичні.

Перш за все, варто відзначити лексику, яка вже у своєму етимологічному значенні має емоційність. Тут зустрічаються слова, які виражають як позитивні, так і негативні аспекти емоцій. Письменники часто обирають такі слова для своїх творів, що допомагають їм створити яскравий позитивний або негативний образ.

На сьогоднішній день можна спостерігати й використання емоційно-експресивної лексики зі зниженим значенням. Як зауважує В. Чабаненко: "...слова з негативним емоційним відтінком зазвичай вживаються в позамежах літературної мови (у розмовному і неофіційному мовленні). У художніх і публіцистичних творах вони використовуються як виразні стилістичні засоби для реалістичного зображення дійсності, характеристики персонажів та надання тексту емоційно-експресивного відтінку."

1.4. Емоційно-експресивна лексика як оцінна.

Почнемо спочатку з того, що собою являє оцінна лексика.

Оцінна лексика використовується для вираження оцінки, ставлення або оцінного судження про певний об'єкт, явище, дію або ідею. Вона містить слова та вирази, які передають позитивні, негативні або нейтральні оцінки залежно від контексту.

Оцінна лексика може включати слова, що виражають схвалення, критику, захоплення, відразу, сподівання, сумнів та інші оцінні ставлення. Вона допомагає висловити особисту думку, оцінку або позицію мовця щодо обговорюваного предмета.

Оцінна лексика може використовуватися в різних сферах комунікації, включаючи літературу, політичні дебати, рекламу, журналістику та повсякденні розмови. Вона впливає на сприйняття та оцінку слухачів або читачів, додає емоційного забарвлення та переконливості до висловлювання.

У тексті оцінна лексика може використовуватися для підсилення аргументів, підкреслення важливих деталей або створення емоційного настрою. Використання оцінної лексики вимагає уважності та об'єктивності, оскільки оцінки можуть бути суб'єктивними та залежати від особистих уподобань та досвіду мовця.

В лінгвістичному аспекті оцінна лексика може виявлятися наступним чином:

Апелятивні оцінки. Використання словесних засобів для висловлення оцінки або судження про якість, характеристику чи вартість чогось. Наприклад, "чудовий", "жахливий", "прекрасний", "неприємний".

Емоційні вирази. Використання словесних засобів для передачі емоційного ставлення до об'єкта або ситуації. Наприклад, "захоплюючий", "приємний".

Вирази схвалення та незадоволення. Використання слів і виразів для вираження позитивної або негативної оцінки. Наприклад, "дивовижно", "відмінно", "жахливо", "несправедливо".

Загальноприйняті вислови. Використання загальноприйнятих виразів або стереотипів для **передачі** оцінки. Наприклад, "добре", "погано", "чудово", "жахливо".

Емоційно-оцінна лексика є важливим аспектом лінгвістичної інтерпретації емоцій та оцінок, оскільки вона використовується для вираження почуттів та настроїв людини. І саме тому визначення терміну та класифікація цієї лексики є проблемними питаннями у сучасному мовознавстві.

Українські мовознавці Є. В. Кротевич і Н. С. Родзевич визначають емоційно-оцінну лексику як слова, що виражають почуття та настрої людини. Вони виділяють кілька груп цієї лексики:

- Слова, що прямо означають почуття, наприклад: любов, ненависть, радість, жах, покора.
- Слова, що мають оцінкове значення стосовно явища або предмета, наприклад: хороший, поганий, жахливий, чудовий.
- Слова, в яких емоційне ставлення до предмета або явища виражається за допомогою граматичних засобів, спеціальних суфіксів та префіксів, наприклад: кошенятко, вітрюга, бабуся, малесенький.

У дослідженнях емоційної лексики відзначається значення словотвірного аспекту для вираження емоційності, який є одним із найбільш вивчених в українській мові.

Використання оцінної лексики в мовленні може впливати на сприйняття інформації, створювати емоційний настрій та підкреслювати авторську позицію у тексті. Оцінна лексика може бути суб'єктивною і залежить від культурних, соціальних і індивідуальних факторів.

У своїх дослідженнях А. А. Бурячок першим серед українських мовознавців розглядає особливості вживання оцінної лексики в усному літературному мовленні. Проаналізувавши структурно-семантичні типи, він розкриває способи посилення експресії.

У своєму дослідженні мовознавець класифікує емоційну лексику на такі групи:

- Слова, що використовуються для вираження власних або чужих почуттів, емоцій, настроїв, або для вираження ставлення до

повідомлених фактів, а також для характеристики людини взагалі або з певного аспекту.

- Слова, які вживають дорослі в розмові з дітьми.
- Інтимні звертання.
- Вигуки.
- Слова з суфіксами зменшення, пестливості або згрубіння.
- Слова, які вживаються у стилях мовлення, де вони не типові.
- Підсилювальні і спонукальні частки.
- Слова, що використовуються для оцінювання ступеня вияву ознаки, дії тощо з боку мовця.
- Модальні слова.

РОЗДІЛ II ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА У ПОЕЗІЯХ ЛІНИ КОСТЕНКО

2.1. Аналіз емоційно-експресивної лексики у творчості Ліни Костенко за позитивністю/негативністю.

Ліна Василівна Костенко — справді непересічна особистість, поезія якої надихає та дійсно змушує задуматись над буттям людини. Вона відома своїми поетичними творами, які висловлюють глибокі почуття, роздуми про життя, любов, війну і суспільні проблеми. Її поезія характеризується емоційною й інтелектуальною глибиною, виразною мовою та майстерністю форми. Ліна Костенко є лауреатом численних літературних премій та визнаним символом української культури. Вона присвячує своє життя мистецтву та боротьбі за свободу, правду і гідність.

В емоційно-експресивну лексику входять слова, які вже в своєму значенні мають позитивну або негативну оцінку та виражають відчуття, настрої та процеси (наприклад, *сум, нудьга, жаль, досада, кохання, ласка, краса*). Ці слова виражають позитивну або негативну оцінку явищ з точки зору мовця. Експресивність таких слів може проявлятися не тільки семантично, внутрішньо, але й за допомогою словотвірних засобів (суфіксів або префіксів) або в контексті.

У поезіях Ліни Костенко зустрічається різноманітна емоційно-експресивна лексика з різним лексико-семантичним складом. Ця лексика включає слова загальномовного емоційно-оцінного змісту (наприклад, *ледар, мотлох, егоїзм, брудний, варнякати, мудро*) та слова з функціональним емоційно-оцінним змістом (слова з переносним значенням, наприклад, *баран, макітра, нора, гавкати*). Слова обох груп можуть мати як позитивне, так і негативне забарвлення. Лексика з загальномовним емоційно-оцінним змістом має

постійний і невід'ємний емоційно-експресивний зміст незалежно від ситуаційно-контекстуальних умов.

Аналіз емоційно-експресивної лексики у творчому доробку поетеси – це не лише групування використаної лексики за певною класифікацією. Це також вагома характеристика індивідуального стилю авторки, її бачення та спроба охарактеризувати емоційну складову поезій.

Для наочного прикладу та незалежного висновку було проаналізовано 15 поезій з доробку поетеси:

- «Крила»;
- «І жах, і кров...»;
- «Життя іде і все без коректур...»;
- «Моя любове! Я перед тобою...»;
- «Тут обелісків ціла рота...»;
- «Умирають майстри...»;
- «Українське альфреско»;
- «Страшні слова, коли вони мовчать...»;
- «А затишок співає, мов сирена...»;
- «Біль єдиної зброї...»;
- «Виходжу в сад, він чорний і худий...»;
- «Гроза проходила десь поруч...»;
- «І засміялась провесінь...»;
- «Двори стоять у хуртовині айстр...»;
- «Не треба класти руку на плече...».

Для характеристики емоційно-експресивної лексики у творчості Ліни Костенко використаємо кілька підходів. Спочатку проаналізуємо лексеми, які з самого початку несуть у собі значення позитивності та негативності.

Почнемо з позитивно забарвленої лексики. Позитивно забарвлена лексика — це слова або вирази, які мають позитивне значення і спонукають до відчуття радості, щастя, оптимізму та позитивних емоцій. Ці слова використовуються для вираження приємних почуттів, емоцій, опису позитивних явищ, ситуацій або ставлення до них. Вони створюють позитивну атмосферу та мають піднесений, радісний відтінок. Позитивно забарвлена лексика може включати слова, які описують кохання, радість, успіх, красу, доброту, надію та інші позитивні аспекти життя. Вона допомагає створити оптимістичний тон і піднести настрій оточуючих.

Поетеса передає позитивне забарвлення значенням любові, щастя та радості за допомогою таких лексем:

«У кого — з **вірності** у коханні.

У кого — з вічного поривання.

У кого — з **щирості** до роботи.

У кого — з **щедрості** на турботи.

У кого — з пісні, або з **надії**,

Або з поезії, або з **мрії**.»

Або ж:

«Моя **любов**! Я перед тобою.

Бери мене в свої **блаженні** сни.»

Як бачимо у поданих прикладах поетеса використовує позитивно забарвлені лексеми задля створення атмосфери спокою, наповненого красою та любов'ю.

Наведемо ще кілька прикладів:

«І **засміялась** провесінь: — Пора! —
за Чорним Шляхом, за Великим Лугом —
дивлюсь: мій прадід, і пра-пра, пра-пра —
усі ідуть за часом, як за плугом.»

Або:

«Він **любить** час. Хвилини. Дні. Роки.
Він дивний звір, він **любить** навіть муку.
Він **любить** навіть відстань і розлуку.
Але не любить на плечі руки.»

Загалом у проаналізованих поезіях було виокремлено 28 лексем, які з самого початку несуть у собі значення позитивності.

Тепер розглянемо негативно забарвлену лексику у поезіях.

Почнемо з того, що негативно забарвлена лексика - це слова або вирази, які мають негативне значення або викликають негативні емоції. Ці слова використовуються для вираження незадоволення, образи, гніву, суму, роздратування та інших негативних станів. Вони можуть описувати неприємні явища, недоліки, негаразди або виражати негативне ставлення до певних ситуацій, людей або речей. Негативно забарвлена лексика використовується для передачі негативних аспектів життя, конфліктів, несправедливості, стресу та інших негативних реалій. Вона може мати піднесений, загострений тон і створювати напружену, негативну атмосферу.

Поетеса передає негативне забарвлення значенням горе, сум, смерть, страх, біль, страждання, жах за допомогою таких лексем:

«І жах, і кров, і смерть, і відчай,
 І клекіт **хижої** орди,
 Маленький сірий чоловічок
 Накоїв чорної **бід**.»

Або ж:

«**Умирають** майстри, залишаючи спогад, як **рану**.
 В барельєфах **печалі** уже їм спинилася мить.»

В поданих прикладах можемо простежити як поетеса використовує негативно забарвлену лексику задля створення пригніченої атмосфери, яка передає біль та сум з приводу втрачених можливостей та подій, які траплялися.

Наведемо ще кілька прикладів для наочності:

«Хтось ними **плакав, мучивсь, болів**,
 із них почав і ними ж і завершив.»

Або ж:

«Коли мене потягнуть на арену,
 коли на мене звіра **нацькують**,
 о, я впізнаю ту непроторенну
глупоту вашу, вашу **мстиву лють!**»

Загалом у проаналізованих поезіях було виокремлено 52 лексеми, які з самого початку несуть у собі значення негативності.

Розглянемо дане співвідношення на діаграмі:

Рис. 1. Аналіз лексем із значенням позитивності/негативності.

Як ми можемо побачити в проаналізованих поезіях поетеса частіше (65 %, більше половини) використовує негативно забарвлену лексику. Варто зазначити, що даний аналіз не демонструє того, що поетеса пише про негативні речі. Ліна Костенко використовує негативно забарвлену лексику для того, щоб продемонструвати, що світ не є ідеальним, та розкритикувати певні події (Чорнобильська катастрофа, вторгнення Росії до Луганської та Донецької областей та окупація Криму).

Крім того, поетеса намагається передати, що усе погане можна перемогти та запобігти йому і саме для цього вона намагається за допомогою негативно забарвленої лексики продемонструвати усю безнадійність негативних намірів. Використовуючи цю лексику, Ліна Костенко виражає власне негативне ставлення до певних ситуацій, людей, подій та речей.

Більше того, поетеса використовує експресивну негативну лексику, заперечуючи її. Тобто таким чином авторка спростовує негативізм використаних слів. Наприклад:

«Твій дух *не став* приниженим і плюсклим,

хоч слала доля чорні килими...»

В цій поезії Ліна Костенко використовує негативно забарвлені лексеми «приниженим» та «плюсклим», які можна віднести до значення безправності, недолугості. Але поетеса заперечує подані епітети попереднім дієсловом *не став*. Тобто замість того аби стати безправним духом, герой насправді справляється з викликами долі та не втрачає сили духу.

2.2. Аналіз емоційно-експресивної лексики у творчості Ліни Костенко за базовими емоціями.

Тепер розглянемо яким чином Ліна Костенко використовує емоційно-експресивну лексику, використовуючи класифікацію базових емоцій.

Базові емоції є емоціями, які властиві всім здоровим людям і проявляються однаково у представників різних культур і континентів. Емоції є загальними для всіх людей. У Західній психології існує давня традиція визначати набір "фундаментальних" або "базових" емоцій. Багато психологів займалися цим дослідженням.

Для нашого дослідження ми використаємо класифікацію, яку розробив Керролл Елліс Ізард – американський психолог-дослідник.

Керролл Ізард виділив десять основних емоцій: страх, гнів, сором, презирство, огиду, провина, страждання, інтерес, здивування та радість — емоції, які не можна звести до більш базових емоцій, але які можна об'єднати, щоб викликати інші емоції.

Почнемо з більш позитивних емоцій, а саме з радості.

Радість може розглядатись як емоційний стан, який виражається і передається за допомогою мовних засобів. У текстах або мовленні радість може бути виражена за допомогою позитивно забарвлених слів, висловів, фраз або образів, які створюють атмосферу позитивного настрою та задоволення.

Наприклад:

«Все повторялось: і **краса**, й потворність.

Усе було: асфальти й спориші.

Поезія – це завжди **неповторність**,

якийсь безсмертний дотик до **душі**.»

Або ж:

«У кого — з **вірності** у **коханні**.

У кого — з вічного поривання.

У кого — з **щирості** до роботи.

У кого — з **щедрості** на турботи.

У кого — з **пісні**, або з **надії**,

Або з поезії, або з **мрії**.»

Лексичні одиниці, що передають радість, можуть включати слова, пов'язані з веселим настроєм, радісними подіями, досягненнями або взаємодіями, які спричиняють позитивні емоції.

Ліна Костенко, використовуючи таку лексику, передає читачеві позитивні емоції та створює певну атмосферу радості, любові в тексті.

Тепер розглянемо таку емоцію як здивування.

Лексичні одиниці, що передають здивування, можуть включати слова або вирази, що вказують на незвичайність, неочікуваність чи несподіваність подій, ситуацій або поведінки. Використання такої лексики допомагає виразити враження здивування та передати читачеві або слухачеві емоційну реакцію на щось неочікуване.

Крім лексичних засобів, здивування може бути виражене також за допомогою синтаксичних конструкцій, наприклад, інверсії чи використання питальних речень у контексті, що передає незрозумілість або несподіваність.

Оскільки в поезіях Ліни Костенко не так багато лексики на позначення здивування, то ми розглянемо й синтаксичні конструкції, які використовує поетеса.

Наприклад:

«А й правда, крилатим ґрунту не треба.

Землі немає, то буде небо.»

Або ж:

«Куди ж ви дивитесь, народи?!

Сьогодні ми, а завтра – ви.»

Більше того, у вищевказаному прикладі можна спостерегти як одна з базових емоцій комбінується в поезії та виражає не тільки здивування, а й осуд та обурення.

«Як ти зжилася з тугою чаїною!

Як часто лицемірив твій Парнас!..

Шматок землі,

ти зवेशся Україною.

Ти був до нас. Ти будеш після нас.»

Крім того, поетеса задля посилення вже створеної атмосфери вживає частку *«невже»* як допоміжний засіб при оформленні питального речення з відтінком сумніву, здивування, недовір'я:

«Така свавільна, вільна, молода —

невже і я іду вже, як за плугом?!»

Ще один приклад:

«І що зорю? Який засію лан?

За Чорним Шляхом, за Великим Лугом.

Невже і я в тумані — як туман —

і я вже йду за часом, як за плугом?»

Ліна Костенко майстерно використовує лексичні засоби для вираження здивування для створення емоційного настрою, підкреслення неочікуваних подій або звернення уваги на важливі моменти, що, в свою чергу, сприяє ефективному сприйняттю тексту.

Наступна емоція для розгляду – інтерес. Інтерес варто розглядати як емоційний стан, пов'язаний з цікавістю, бажанням дізнатися більше або зосередитися на певному об'єкті, ідеї, темі або інформації.

У поезії поетеса виражає інтерес через використання відповідної лексики, стильових засобів. Лексичні одиниці, що вказують на інтерес, містять слова, що передають цікавість, захоплення та бажання дізнатися більше. Крім того, авторка широко використовує такі стилістичні засоби, як риторичні питання, задля створення інтересу до висловлювання.

Наприклад:

«В цьому, напевно, правда пташина...

А як же людина? А що ж людина?»

Крім того, в даному прикладі можемо простежити й елементи такої емоції як здивування. Тобто авторка широко використовує комбіновані експресивно-емоційні категорії слів та речень.

Ще один з прикладів:

«Двори стоять у хуртовині айстр.

Яка рожева й синя хуртовина!

Але чому я думаю про Вас?

Я Вас давно забути вже повинна.»

І знову ж таки можемо простежити поєднання двох базових емоцій у риторичному запитанні: інтерес та здивування.

Авторка, використовуючи емоційно-експресивну лексику у значенні інтересу, найчастіше поєднує її з іншою базовою емоцією – здивуванням. Це, власне, допомагає залучити увагу аудиторії, зберегти інтерес до тексту та сприяє більш ефективному сприйняттю і передачі інформації.

Тепер перейдемо до базових негативних емоцій та почнемо зі страху.

Використовуючи лексику із забарвленням страху, авторка створює певний емоційний настрій, передає свого роду небезпеки та створює ефект напруження.

Страх у поезії Ліни Костенко виражений за допомогою як певної лексики, так і стильових засобів та синтаксичних конструкцій. Лексичні одиниці, що вказують на страх, можуть містити слова, що передають страх, тривогу,

небезпеку або негативні наслідки. Стилистичні засоби, такі як метафори, порівняння або описи, використовуються для створення образів, що викликають **страхові** асоціації.

Почнемо з саме лексичних засобів. Для цього повністю розберемо поезію «І жах, і кров...», в якій чудово можна простежити намагання поетеси передати всю безнадійність та жах від подій.

«І **жах**, і кров, і смерть, і **відчай**,

І клекіт хижої орди,

Маленький сірий чоловічок

Накоїв чорної **бід**.

Це звір огидної породи,

Лох-Несс холодної Неви.

Куди ж ви дивитесь, народи?!

Сьогодні ми, а завтра – ви.»

Вже перший рядок чудово демонструє нам таку емоцію як страх. Лексеми «**жах**», «**відчай**» з усією повнотою передають почуття сильного душевного болю, безвихідності та розпачу. Крім того, поетеса додає такі слова як «**кров**» та «**смерть**», що тільки підсилюють ефект.

Ліна Костенко використовує в поданій поезії й кольори: чорний та сірий, які підсилюють вже створений ефект та продовжують нагнітати вже створену доволі похмуру атмосферу.

Чорний колір часто пов'язується з трауром, смертю та втратою. У багатьох культурах він є символом жалоби і використовується на похоронах і під час

траурних обрядів. У деяких випадках, як й у вищевказаній поезії чорний асоціюється зі злом, злочинністю, ворожістю та власне негативними емоціями.

Сірий, в свою чергу, авторка приписує як ознаку для «чоловічка». Цей колір вважається нейтральним, але у цій поезії цей колір скоріше означає посередню, бездарну людину, яка не може побороти власні комплекси та починає «коїти біду».

Розглянемо ще кілька прикладів:

«**Страшні** слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька **причайлись**,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись.»

А також:

«Людині **бійся** душу ошукать,
бо в цьому схибиш — то уже навіки.»

В обох прикладах поетеса використовує лексеми, які вже мають емоційне забарвлення страху.

Ліна Костенко використовує таку емоцію як страх для створення напруження, підсилення драматичності, за допомогою чого впливає на емоційну реакцію читача.

Перейдемо до наступної базової емоції – гнів.

У поезіях Ліни Костенко гнів частіше виражений за допомогою вибірки специфічних слів та виразів, які мають негативне забарвлення і виражають

агресію, обурення та незадоволення. Ці слова використовуються для передачі сильних емоційних станів.

Наприклад, таких слів як лють, хижий, мстива тощо:

«І жах, і кров, і смерть, і відчай,
 І клекіт **хижої** орди,
 Маленький сірий чоловічок
 Накоїв чорної біди.»

А також:

«Коли мене потягнуть на арену,
 коли на мене звіра нацькують,
 о, я впізнаю ту непроторенну
 глупоту вашу, вашу **мстиву лють!**»

Ще один приклад:

«Гроза **погримувала грізно**, були ми з нею тет-а-тет.
 Тремтіла річечка рогізна, човни ховала в очерет.»

Поетеса вдається до вживання риторичних прийомів, які підсилюють гнівний вплив, таких як риторичні питання, прямі звертання та гострий сарказм.

Наприклад:

«Куди ж ви дивитесь, народи?!
Сьогодні ми, а завтра – ви»

Крім того, і поезіях Ліни Костенко гнів виражений і через контекстуальні описи, аналогії та порівняння, що вказують на негативність або обурення.

Наприклад, у поданому нижче уривку за допомогою алітерації поетеса досягає ефекту передачі гніву:

«Гроза погримувала грізно...»

Поетеса використовує емоційно-експресивну лексику із забарвленням гніву задля передачі емоційного стану, створення враження та підкреслення власного авторського погляду. Важливо при аналізі враховувати контекст і ситуацію вживання гнівної лексики, оскільки вона може мати різний емоційний відтінок і впливати на сприйняття мовлення співрозмовниками.

Наступні дві базові емоції, а саме сором та провина, розглянемо разом, оскільки вони пов'язані між собою та не так часто використовуються поетесою у поезіях.

Авторка використовує емоцію сорому для передачі емоційного стану, опису ситуацій та вираження особистого ставлення. Ліна Костенко у проаналізованих поезіях не вживає напряду лексичних засобів, які могли б позначати сором (наприклад, "соромитися", "зазнавати сорому", "почувати себе сором'язливим"). Але за допомогою контексту та риторичних речень можемо знайти кілька прикладів.

**«Трагічна мово! Вже тобі труну
не тільки вороги, а й діти власні тешуть.»**

А також:

**«Коли мене потягнуть на арену,
коли на мене звіра нацькують,
о, я впізнаю ту непроторенну
глупоту вашу, вашу мстиву лють!»**

У цих прикладах авторка використовує риторичні речення для передачі емоційного стану, вираження особистого ставлення до речей, а саме сорому за вчинки та їхнього осуду.

Провина, в свою чергу, є поняттям, яке відображає почуття вини, винуватості або неприємності, пов'язані з певними діями, вчинками та нездатністю до досягнення певних стандартів чи очікувань.

Наприклад:

«Це так природно — відстані і час.

Я вже забула. Не моя **провина**,—

то музика нагадує про Вас,

то раптом ця осіння хуртовина.»

А також:

«Хтось, може, **винен** перед ними.

Хтось, може, щось колись забув.

Хтось, може, зорями сумними

у снах юнацьких не побув.»

Поетеса використовує слова, які мають прямий зв'язок з почуттям провини (**провина, винен**). Провина в даних випадках використовується для вираження емоційного стану, опису вчинків та ставлення автора до власних дій.

Тепер розглянемо ще дві базові емоції, які також пов'язані між собою – презирство і огида.

У поезії емоція огиди відноситься до емоційно забарвленої лексики і використовується для вираження сильної відрази, відчуття огиди. Це слово має

негативне забарвлення і поетеса використовує його для опису неприємних та огидних вражень, ситуацій, людей.

Розглянемо лексеми, які авторка використовує у поезіях. Наприклад:

«Це звір **огидної** породи,

Лох-Несс холодної Неви.

Куди ж ви дивитесь, народи?!

Сьогодні ми, а завтра – ви.»

А також:

«Все повторялось: і краса, й **потворність**.

Усе було: асфальти й спориші.»

Ще один приклад:

«Скубуть озиме, нищать ярину,

ще й **гидять**, гудять, ратицями крешуть.»

Ліна Костенко вживає слова з емоційним забарвленням огиди задля впливу на емоційний стан слухачів, а також для передачі негативних та відразливих вражень.

Розглянемо тепер слова із забарвленням презирства. Сама емоція має негативне забарвлення і авторка використовує її для вираження ставлення, яке характеризується неповагою, зневагою.

Наприклад:

«І приходять якісь **безпардонні пронози**.

Потираючи руки, беруться за все.

Поки геній стоїть, витираючи сльози,
метушлива бездарність отари своєї пасе.»

Можна навіть сказати, що тут поетеса поєднує огиду та презирство разом, виражаючи власне ставлення до людей, які не маючи жодного досвіду чи таланту намагаються робити справу за тих, хто справді має цим займатися.

Ще один приклад:

«А хтось по ній прокопував рови.

Топтав, ганьбив нам поле найдорожче.»

У поданому прикладі авторка також використовує емоцію презирства, але вже описуючи її зі сторони героя. Тобто це герой виражає презирство, коли **«ганьбить найдорожче»**.

Перейдемо до останньої базової емоції – страждання. Поетеса використовує лексеми із забарвленням страждання задля відображення емоційних болючих відчуттів, дискомфорту, терпіння неприємностей або незадоволення.

Наприклад, Ліна Костенко використовує такі лексеми як «біда», «смуток», «гірка», «печаль»:

«І жах, і кров, і смерть, і відчай,

І клекіт хижої орди,

Маленький сірий чоловічок

Накоїв чорної **біди**.»

А також:

«Не бійся правди, хоч яка **гірка**,

не бійся **смутоків**, хоч вони як ріки.

Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш — то уже навіки.»

«Звання, і прізвища, і дати.

Печалі бронзове лиття.

Лежать наморені солдати,
а не проживши й півжиття!»

Крім того, поетеса використовує ряд синонімічних дієслів страждання аби підсилити враження, які викликає прочитана поезія:

«Хтось ними **плакав, мучивсь, болів**,

із них почав і ними ж і завершив.

Людей мільярди і мільярди слів,

а ти їх маєш вимовити вперше!»

Ліна Костенко також використовує такі слова як «туга», «зле», «приниження», які в поєднанні з контекстом створюють напружену та болісну емоційну атмосферу, змушуючи читача замислюватися:

«Вони ж дурні, вони ж знімали мірку

з твоїх **принижень** — не з твоєї величі!»

Або:

«Як ти зжилася з **тугою** чаїною!

Як часто лицемірив твій Парнас!...»

Ще один приклад:

«Душі людської туго і тайго!

Це гарний звір, без нього зле живеться.»

Поетеса використовує виразні засоби мовлення, такі як емоційні вислови, для передачі сильного страждання та вираження печального емоційного стану.

Вживаючи слова на позначення емоції страждання, авторка впливає на емоційний стан читача, створюючи враження інтенсивності болю та страждання.

Використання Ліною Костенко емоційної лексики в поезії є одним із ключових елементів, який допомагає їй передати почуття, настрої та власний емоційний досвід. Поетеса використовує слова з багатим емоційним забарвленням, щоб передати свої особисті емоції, такі як радість, горе, кохання, туга тощо. Це допомагає створити зв'язок між автором і читачем, спонукає до співпереживання.

ВИСНОВОК

Творчий доробок Ліни Костенко надзвичайно багатий. Її поезія багатогранна та наповнена багатьма сенсами. Її називають взірцем романтики, ніжності, сарказму та духовності.

Її поезія – про жінку, любов, красу навколишнього світу та власне України. Це її словесна зброя, яка надихає і окриляє.

Вірші поетеси актуальні сьогодні, особливо в нашій країні та в ці непрості для нас часи.

У курсовій роботі було розглянуто та проаналізовано поняття «емоційність», «емотивність» та «експресивність».

Загалом, емоційність, емотивність та експресивність у лінгвістиці відносяться до вивчення емоційних аспектів мови та їх вираження в мовленні, але кожне поняття має свої відмінності і акцентує увагу на різних аспектах емоційного виразу.

Як мовна та мовленнєва категорія, експресивність відображає здатність мови та мовлення виражати емоційний вимір, ставлення та інтенсивність спілкування. Вона допомагає збагачувати мовлення і робить його більш виразним та емоційно насиченим.

Крім того, було розглянуто оцінну лексику. Оцінна лексика використовується для вираження оцінки, ставлення або оцінного судження про певний об'єкт, явище, дію або ідею. Вона містить слова та вирази, які передають позитивні, негативні або нейтральні оцінки залежно від контексту.

У курсовій роботі було проаналізовано кілька поезій Ліни Василівни на частоту та способи вживання емоційно-експресивної лексики. Поетеса доволі часто використовує їх у різних варіаціях.

Для цього було проаналізовано поезії та лексеми на позначення емоційності та експресивності кількома способами. Спочатку було проаналізовано лексеми, які з самого початку несуть у собі значення позитивності та негативності.

Таким чином було виявлено, що поетеса частіше (65 %, більше половини) використовує негативно забарвлену лексику. Варто зазначити, що даний аналіз не демонструє того, що поетеса пише про негативні речі. Ліна Костенко використовує негативно забарвлену лексику для того, щоб продемонструвати, що світ не є ідеальним, та розкритикувати певні події.

Більше того, поетеса використовує експресивну негативну лексику, заперечуючи її. Тобто таким чином авторка спростовує негативізм використаних слів.

Проаналізувавши емоційно-експресивну лексику поезій за допомогою класифікації по базовим емоціям, можна сказати, що емоційна лексика в поезії Ліни Костенко дозволяє виразити почуття та створити певну атмосферу. Поетеса використовує слова з багатим емоційним забарвленням, щоб передати свої особисті емоції, такі як радість, горе, кохання, туга тощо. Це допомагає їй створити зв'язок між собою чи своїм ліричним героєм і читачем, спонукає до співпереживання.

Емоційна лексика впливає на настрій і атмосферу поезії. Вона може створювати романтичну, таємничу, сумну або драматичну атмосферу, залежно від використаних слів і образів.

Крім того, емоційна лексика може викликати різні емоційні реакції у читача, викликаючи симпатію, захоплення, співчуття або незадоволення. Вона може змушувати читача переживати ті ж емоції, які відображені авторкою в поезії.

Загалом, використання емоційної лексики в поезії дозволяє поетесі творити вражаючі твори, які здатні викликати сильні емоції у читачів та створювати глибокий емоційний зв'язок з аудиторією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базові емоції по Ізарду [Електронний ресурс] // Emotional Intelligence. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://eq-ap.com/2022/05/30/%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BF%D0%BE-%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B4%D1%83/>.
2. Бацій І.С. Краса і сила: Бесіди про мову художнього твору. – К., 1983. – 93 с.
3. Баюн К. Й. ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЯК МОВНА ТА МОВЛЕННЄВА КАТЕГОРІЯ [Електронний ресурс] / К. Й. Баюн // Вісник Житомирського державного університету – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/17907/1/48.pdf>.
4. Бибик . П. Емоційність — експресивність — оцінність у структурі лексики розмовно-побутового стилю (лексикографічний аспект). Stylistyka. 2021. Т. 30. С. 97—112. URL: <https://doi.org/10.25167/10.25167/stylistyka30.2021.4> (дата звернення: 11.05.2023).
5. Білоконенко І. С. Емоційно-експресивна лексика в циклі сонетів Едмунда Спенсера «Amoretti». ДНУ, 2010. URL: <https://doi.org/10.31812/0564/1787> (дата звернення: 11.04.2023).
6. Бойко Н. І. Експресивна лексика як засіб увиразнення художніх контекстів та вияв ідіостилу письменника. Література та культура Полісся. 2005. Вип. 30. С. 7—12.
7. Бойко Н. І. Типи лексичної експресивності в українській літературній мові / Н.І. Бойко // Мовознавство. — 2002. — № 2-3. — С. 10-21. — **Бібліогр.:** 22 назв. — **укр.** URL:

<http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/182819/04-Boyko.pdf?sequence=1>

8. Булаховський, Леонід Арсенійович. Вибрані праці = Избранные труды : в 5 т. / Л. А. Булаховський ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.] ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. - Київ : Наук. думка, 1975 - 1983.
9. Вавринюк Т. І. Емоційно-експресивна лексика в поетичному мовленні (на матеріалі творів Ліни Костенко). Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2010. Т. 4. С. 67—73. URL: <https://doi.org/10.31812/filstd.v4i0.931> (дата звернення: 11.04.2023).
10. Власенко В. В. ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА В ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА [Електронний ресурс] / В. В. Власенко // – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/588/1/99vvvmvs.pdf>.
11. Власенко В. ЕКСПРЕСИВНІ ДЕРИВАТЕМИ У СКЛАДІ ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ В.ШЕВЧУКА “ДВОЄ НА БЕРЕЗІ” ТА “АНТИСТРОФА: ОКАЗІЯ НЕ НА ЩОДЕНЬ” [Електронний ресурс] / В. Власенко, С. Яцик // Волинь-Житомирщина. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/16035/1/%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D1%8F%D1%86%D0%B8%D0%BA.pdf>.
12. Гуйванюк Н. В. Лексичні й синтаксичні експресивні засоби суб'єктивізації висловлення (на матеріалі творів буковинських письменників) / Н. В. Гуйванюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. - 2011. - Вип. 7. - С. 90-96. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_22

13. Демиденко Г. Г. Експресивність паралінгвальних фразем української мови. Криворіз. держ. пед. ун-т, 2013. URL: <https://doi.org/10.31812/0564/1450> (дата звернення: 10.05.2023).
14. Дикан О. В. ЕМОЦІЙНО-ОЦІННА ЛЕКСИКА ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ПРОБЛЕМА [Електронний ресурс] / О. В. Дикан // VIII Международная научно-практическая Интернет-конференция «Альянс наук: ученый – ученому» (28–29 марта 2013г.). – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.confcontact.com/2013-alyans-nauk/fl4_dikan.htm.
15. Емоційність як функція лінгвістичних одиниць : thesis / К. С. Орлова та ін. 2017. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/64703> (дата звернення: 11.05.2023).
16. Емоційно-експресивна лексика на сторінках регіональної преси Сумщини : thesis / В. О. Садівничий та ін. 2009. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/12878> (дата звернення: 30.04.2023).
17. Ємельянов Д. Ю. До питання про диференціацію понять «емотивність», «емоційність» та «експресивність» : thesis. 2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/72671> (дата звернення: 11.05.2023).
18. Єрмоленко С. Експресивний потенціал української мови в листах-розмовах Тараса Шевченка / С. Єрмоленко // Українська мова. - 2017. - № 1. - С. 18-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2017_1_4
19. Калита О. Емоційність і емоції в художній прозі. На прикладі роману Михайла Стельмаха "Хліб і сіль". Дивослово. 2019. № 5 (746), трав. С. 35—38.
20. Коваль А. Практична стилістика сучасної української мови / А. Коваль. – К. : Вища шк., 1987. – 374 с.

21. Коваль Т. Л. ЕКСПРЕСИВИ ЯК БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕКСПРЕСИВНОЇ ФУНКЦІЇ МОВИ [Електронний ресурс] / Т. Л. Коваль // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71681/60-Koval.pdf?sequence=1>.
22. Леонова Н. В. Експресивність як функціональна властивість номінативних синтаксичних конструкцій-МЖФІ. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2013. Т. 9, № 1. С. 253—260. URL: <https://doi.org/10.31812/filst.d.v9i1.538> (дата звернення: 11.05.2023).
23. Литовка О. І. Емоційно-оцінна лексика у виданні "Україна молода" : thesis. 2011. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/13227> (дата звернення: 30.04.2023).
24. Ліна Костенко: Вірші [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://virshi.com.ua/lina-kostenko/>.
25. Лукьянова Н. А. ДИСКУССИОННЫЕ МОМЕНТЫ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ЭКСПРЕССИВНОСТИ КАК КАТЕГОРИИ ЛЕКСИКОЛОГИИ [Електронний ресурс] / Н. А. Лукьянова. – 2009.
26. Маслова В. А. Лингвистический анализ экспрессивности художественного текста / В. А. Маслова. – Минск : Вышэйшая школа, 1997. – 156 с.
27. Мірошник С. О. Експресивність, емоційність і оцінювання порівняльних фразеологічних одиниць : thesis. 2012. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/12957> (дата звернення: 10.05.2023).
28. Назарчук О. О. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ ДИСКУРСІ (на матеріалі відгуків на сучасні бренди одягу) [Електронний ресурс] / О. О. Назарчук, О. О. Залужна – Режим доступу до ресурсу:

<file:///C:/Users/Y9/Downloads/11260-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-22362-1-10-20211115.pdf>.

29. Підкуймуха Л. М. СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ГУРТІВ [Електронний ресурс] / Л. М. Підкуймуха // Магістеріум. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8d9ba1fa-b97f-4ff5-8df2-2bc7ca2b2d4b/content>.
30. Поворознюк С. І. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОЦІННИХ ДІЄСЛІВНИХ ЛЕКСЕМ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ [Електронний ресурс] / С. І. Поворознюк // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38545/44-Povorozniuk.pdf?sequence=1>.
31. Пономарів О.Д. (1992). Стилїстика сучасної української мови. Київ: Либїдь. с. 203.
32. Селїванова О. Сучасна лїнгвїстика. Термїнологїчна енциклопедїя / О. Селїванова. — Полтава : Довкїлля — К, 2006. — 716 с.
33. Слїпецька В. Д. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ НОВОГО МОВЛЕННЄВОГО СТАНДАРТУ [Електронний ресурс] / В. Д. Слїпецька // Науковий вїсник ДДПУ іменї І. Франка. Серїя «Фїлологїчні науки». – 2015. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/Y9/Downloads/nvddpufm_2015_3_42.pdf.
34. Слїпецька В. Д. Взаємозв'язок понять емоцїйність, оцїнка, експресивність - актуальна проблема лїнгвїстичної теорїї емоцїй [Електронний ресурс] / В. Слїпецька // Studia Ukrainica Posnaniensia. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/reader/144153093>.

35. Турчак О. М. ЕКСПРЕСІЯ ТА ЕКСПРЕСІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРЕСИ КІНЦЯ ХХ ст.) [Електронний ресурс] / О. М. Турчак // ВІСНИК ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ. Серія «ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ». – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2015/1/25.pdf>.
36. Ущаровська І. В., Ущаровская И. В., Ushcharovska I. V. Емотивність як антропоцентричний лінгвальний потенціал сторітелінгу у формуванні цінностей бренду : thesis. 2020. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81634> (дата звернення: 11.05.2023).
37. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії / В.А. Чабаненко. – К.: Вища школа, 1984. – 168 с.
38. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови: монографія / В.А. Чабаненко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с
39. Черкас Н. СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ЕМОЦІЇ. IMPATTO DELL'INNOVAZIONE SULLA SCIENZA: ASPETTI FONDAMENTALI E APPLICATI. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/26.06.2020.v2.37> (дата звернення: 20.05.2023).
40. Шаховский В. И. Эмоции: Долингвистика, лингвистика, лингвокультурология : [монография] / В. И. Шаховский. – М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2010. – 128 с.
41. Шаховский В. И. Коммуникативно-прагматический аспект экспрессивности / В. И. Шаховский // Филологическая герменевтика и общая стилистика. – Тверь, 1992. – 160 с.